

JÓGA — MINDENKINEK?

Weninger Antal: Az idő partján — Jóga és személyiség. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986. 347 oldal

A Tankönyvkiadónál megjelent új jóga-könyv szerzője alighanem mindenki számára ismert, aki Magyarországon valaha jógával foglalkozott, s nem kevesen vannak, akiket éppen az ő, — még a 30-as években megjelent — könyve vagy személyes útbaigazítása indított el a jóga útján. Jelenlegi kötetét azonban nemcsak a hazai jógások egyre szélesedő tábora fogadta kitörő lelkesedéssel, hanem néhányan azok közül is, akik pszichoterápiával foglalkoznak, vagy akik az orvoslás problémáinak megoldásában sokat várnak a pszichoszomatikus szemlélet térhódításától. Anélkül, hogy le akarnám hűteni ezt a lelkesedést, ismertetésemben a szokásosnál talán hangsúlyozottabb lesz a kritikai hangvétel. E kötet és az általa kiváltott szélsőséges indulatok ugyanis ismét sajnálatosan példázzzák, milyen következményekkel jár, ha hosszú ideig „száműzetnek” a kultúra és a hivatalos könyvkiadás területéről olyan problémák, amelyek aktualitásuk vagy egyetemességük miatt minden társadalom-tervezői szándék ellenére erőteljesen foglalkoztatják az embereket. A tájékoztatás hiányának egyik kézenfekvő következménye, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő *mérték*, amely akár a laikus, akár az érdeklődő, de nem specialista szakember számára támpontul, vonatkoztatási keretül szolgálhatna egy munka értékének — erényeinek és gyengéinek — a megítéléséhez. Ma már megjelennek nemcsak a jóga, de a valóban „para-tudományok” köréből is népszerűsítő munkák, miközben továbbra sem találkoznunk ezek elfogulatlan, és tudományos igényű feldolgozásával. Az átlagosan művelt olvasó ma már nem hiszi el a sematikus, gondolat nélküli elutasító frázisokat, megfelelő mérték hiányában ugyanakkor könnyen áldozatul esik a népszerűsítő írások hol jóhiszeműen, hol ügyes üzleti megfontolásból terjesztett butaságainak.

Weninger könyvének lelkes fogadtatásában valószínűleg szerepet játszott az a körülmény, hogy magyar nyelven a jógával kapcsolatban sem rendelkezünk korszerű mértékadó munkával. (A korábban megjelent „hathajóga” könyvek ugyanis alig mondtak többet gyógy-gimnasztikánál.) Gyanítható, hogy a Tankönyvkiadó talán éppen ilyen megfontolásból vállalta fel ezt a kötetet, sőt, hallottam olyan véleményt is, hogy e könyv anyagát az orvosképzés tantervébe kellene illeszteni. Nos, meg kell mondani, hogy amennyiben a kiadó Weninger könyvét ilyen mértékadó munkának szánta, akkor ezúttal alaposan melléfogott. A tudománytörténet szemszögéből nézve minden elismerést megérdemel a szerző, aki *korát 30-40 évvel megelőzve* már a 30-as években olyan pszichoszomatikus szemléletű medicinát publikált és tanított, amit akkoriban igen kevesen értettek és fogadtak el, ma pedig a legkorszerűbb irányzatok közé számít. Miközben azonban az élet továbbhaladt és az egykor forradalminak számító gondolatok lassan elfoglalták az őket megillető helyet

az orvostudományok rendszerében, addig a szerző mintha megrekedt volna az akkori nagy felfedezések szintjén, és elmulasztotta volna végigkövetni azt a fejlődést, ami a pszichoszomatika területén a kétségkívül valós igények nyomán azóta végbement. Ezért van, hogy a könyv orvosi vonatkozásait, bár sok tekintetben ma is helytállóak, kicsit avittnak érezzük, és a sorokból a 30-as évek vagy méginkább a századelő hangulata árad. De azért sem lehet a könyvet korszerű, mértékadó munkának elfogadni, mert szélsőségesen szubjektív hangvételi és személyes. Az igaz, hogy éppen e sajátossága teszi lebilincselően izgalmassá és olvasmányossá. A tudományos igényű — akár bölcséleti — elemzés azonban nehezen viseli el a színvonal hanyatlása nélkül, hogy a gondolati tisztaság és igényesség rovására ilyen mértékben meghatározóvá váljanak a szerző személyes, nemritkán *messianisztikus* fantáziákba torkolló érzelmei. Hogy utóbbi jelző nem túlzó, annak igazolására alább még visszatérünk.

Előbb azonban még néhány szót arról, miért is kelt a kötet rendkívül vegyes benyomást az olvasóban. Egyfelől igen sok igaz gondolatot, mély bölcsességet, helyes megfigyelést közvetít. Aki igazi jógával foglalkozott, csak megerősítheti: olyan szerző művét tartjuk kezünkben, aki nemcsak könyvekből, hanem az életből és a praxisból tanulta a jógát, s nemcsak beszél róla, hanem maga is gyakorolja. Az ismeretanyag és a hivatkozott szerzők megválogatásában azonban mintha a szerző nem lett volna elég kritikus, ami rendkívül hullámozó színvonalat, belső következetlenséget eredményezett. Így fordulhatott elő, hogy a jóga autentikus szerzőktől átvett, korrekciós ismertetései mellett belekerült pl. a kötetbe az ókori bölcsélet és a „modern atom- és szubatomi fizika azonosságának” divatos, de ettől nem kevésbé áltudományos „felfedezése”. Ezért történéhetett meg, hogy a kultúra legértékesebb gondolatai a szerző bemutatásában gyakran torkollanak zavaros miszticizmusba. Olykor a szerzőt olyannyira elragadja a néptanítói hevület, hogy még a szokásos óvatosságról is megfeledkezve, nyíltan operál a múlt század kedvelt áltudományos fogalmával, a „magnetizmussal”, és e látszólag fizikai jelenséggel metaforizálva próbálja tudományosan hitelessé tenni valójában misztikus elképzeléseit. (Máskor résen van, és magnetizmus helyett „bioelektromos áramokkal”, „vezeték nélküli távközléssel” stb. írja le az emberi szellem megnyilatkozásait.) Mindezeknek az lesz a következménye, hogy az áltudományok ellen irányuló, gyakori retorikai fogások ellenére is kétely ébred az olvasóban: nem egy másik áltudományt próbálnak-e eladni neki úgy, hogy közben gyanakvását a „spirítiszta szellemű, laikus jógák”, „dilettáns áljógik”, „szakállas guruk”, „tudatlan lélekidomárok”, „erőszakos vásári artisták” és „asztrológusok” felé tereklik? A kellő kritika és válogatás nélküli szöveg munka tehát aláássa az egyébként szép és helyes elhelyezett gondolatok hitelét.

A szöveg *tartalmának és stílusának*, illetve implicit közléseinek ellentmondóssága sem emeli a munka hitelét. Mert valóban igazak és fontosak például a jogában a szerző által bemutatott erkölcsi elvek; szép és lelkesítő a jógával elérhető rendíthetetlen nyugalomról, belső békéről és szenvedélymentes cselekvésről olvasni; ám hogyan higgyük el mindezt egy olyan szerzőnek, aki néhány lappal odébb szikrázik az indulattól saját vélt vagy valódi riválisaival szemben („Tömegek kerülnek megint a sötét éjszakába . . . sarlatánok, lélekidomárok, lelki gyámok, tudatlan jógatanítók kelepcéibe: üres reklámok, áltudományos, naív cikkek, sötét babonák követésébe . . .”). Sőt, nem riad vissza attól, hogy az emberi kultúra történetének mégiscsak nagy alakjait,

szenteket, szerzetes rendeket, aszkétákat „kóros elfajulással”, „szadizmussal”, „mazochizmussal”, „éhségsztrájkok jelenetezésével” stb. vádoljon, és még az egyébként sokat idézett Dante is „tévelygővé” válik, csak hogy kidomborodjék a szerző által hirdetett „egyetlen” és „igaz út” felsőbbrendűsége. (Például: „A régi misztikusok önelégülten kéjelegtek nehezen megszerzett békéjükben”; az aszkéták „szánalomra méltó nyomorékok”, „elefántesontoronyba zárkózó, gőgös tudósok”.)

Csak egyetérteni tudunk a szerzővel, amikor pl. az igaz beszéd és igaz szellem etikai fontosságát ecseteli. Lelkesedünk is egészen addig, amíg észre nem vesszük magának a szerzőnek a hamisságát! Mert lám, azzal vádolja az egyébként meg nem nevezett, dilettáns jogatanítókat, hogy a klasszikus jóga egyetlen eredeti szanszkrit nyelvű munkáját sem olvasták. Teszi ezt a szerző annak ellenére, hogy a számtalan apró, és néhány mulatságosan súlyos átírási hibából (pl. „brahmakarja”, „szantosza”, „kalvaljam”) világosan kiderül: ő maga még a szanszkrit nyelv ábécéjét sem ismeri! Egyébként sem világos, hogyha valaki az „eredeti jóga” bemutatására vállalkozik, amint ezt a szerző állítja magáról, akkor miért nem lektoráltatja munkáját — legalább nyelvi szempontból — orientalistával. Így kerülhettek a könyvbe kifejezett tárgyi tévedések is: például a „dnyána” csak a szerző fantáziájában létező fogalma, amely valószínűleg a „dzsnyána” (tudás, bölcsesség), „dhyána” (meditáció) és „dhyáya” (vizsgálat, tanulás) szavak kontaminálásával keletkezett (a szerző ugyanis a szót e három értelemben használja).

Azt sem tudhatjuk: vajon az emberismeret hiánya vagy egyszerűen csak cinizmus nyilvánul-e meg abban, hogy a szerző hangsúlyozottan figyelmeztet egyes pránagyakorlatok veszélyeire, (amit egyébként indokolt figyelmeztetésnek tarthatunk), majd részletesen közli e gyakorlatok instrukcióit, külön kiemelve, hogy ez az, amit nem szabad gyakorolni. Ez olyan, mint a mesebeli kastélyban a tilos szoba: szinte biztos, hogy az emberek 90%-a ezeket a gyakorlatokat fogja először kipróbálni. Most ha a szerző nem hiszi, hogy e gyakorlatok veszélyesek, akkor miért ijesztget? Ha viszont elhiszi, hogy a laikus gyakorlás veszélyes, miért közli a pontos instrukciót? Vagy bízik abban, hogy könyvének puszta elolvasása máris megfelelő garanciát jelent a helyes gyakorláshoz?

Csak helyeselni tudjuk, hogy végre valaki nyilvánosan felhívja a figyelmet arra, a jóga nem testnevelés, hanem legbelső emberi természetünk, szellemünk kibontakoztatásának útja. Mindenki tudja azonban, aki egy ilyen úton valameddig is eljutott, hogy minden szellemi út válságokon, zsákutcákon, olykor poklokban, tévelygéseken is szükségképpen keresztülvezet, s nincs felhőtlen, kikövezett, egyenes út az „örök boldogsághoz” és „tökéletességhez”. Már csak azért sem, mert hisz teljességünkhöz saját romlottságunk, poklaink, árnyékunk ismerete is valahol hozzátartozik. Ez alól még a szerző által oly sokat hivatkozott Milarépa vagy akár Buddha sem volt kivétel. Mit kezdünk akkor azzal a hazug retorikával, amely megpróbálja elhitetni velünk, hogy ha tartósan időzünk a megfelelő pózokban, s megfigyeljük a légzésünket, akkor krízisek és szenvedések nélkül, rövid úton a földi paradicsomba juthatunk? Természetesen csak akkor, ha mindezt nem mindenféle „jöttment hindu”, „jógaakrobata” útmutatásai szerint tesszük, hanem kizárólag Weninger könyvének leírása alapján, aki állítása szerint az „igaz középutat” tanítja, amely nem más, mint az „egyetlen út”. Mi szüksége lehet vajon a szerzőnek arra, hogy ilyen csalétkekkel csábítsa a jóga nem veszélytelen útjára olvasóit? S egyáltalán:

állandóan hangsúlyozza, hogy ő az eredeti, az archaikus jógát kívánja bemutatni. De azt a jógát még fülbe súgták, ezt maga Weninger írja, s mi sem volt idegenebb az eredeti jóga szellemétől, mint tanításainak olcsó, vulgarizáló népszerűsítése! Vajon valóban az eredeti jóga szelleméből táplálkozik-e a hit-terjesztői buzgalom, amely a könyv lapjairól árad? Az eddigiekből már gyaníthatjuk, hogy nem; s éppen ezért indokolt, hogy kicsit alaposabban is vizsgálat alá vegyük: milyen szellemet, netán milyen *érdeket* kívánhatott szolgálni a szerző valójában?

Eme érdekeket illetően bevilágító lehet az egész kötetten végighúzó, alapvető *belső ellentmondás* megértése. Egyfelől a szerző szeretné az eredeti, mégpedig leginkább szellemi értelemben vett jógát bemutatni („vállalkozásunk, hogy megmutassuk olvasóinknak az eredeti jógát, és megóvjuk az áljógák veszélyeitől”. . . . „A jóga igazi, eredeti tájképe az, amit olvasóink elé tárunk. A teljes, átfogó jógát . . .” stb. Ebben a vonatkozásban azt lehet mondani, hogy valóban sok korrekt ismeretet is közöl az eredeti jógáról. Még akkor is, ha recenzens szerint fogalma sincs arról, mit is írnak valójában az általa hivatkozott szanszkrit szövegekben. Láthatóan olvasott ugyanis néhány olyan szerzőt is — pl. Govindát, Aurobindot, Vivekanandát, vagy Eliade-t —, akik azokat a szövegeket első kézből és jól ismerték. Másfelől azonban, miközben szeretné az eredeti jógát közvetíteni, nem tud elvonatkoztatni és elszakadni attól a társadalmi szerepétől és funkciójától, hogy ő gyógyító, vagyis orvos. Ezt az ellentmondást úgy kísérli meg feloldani, hogy fantáziájában az eredeti jógát azonosítja a gyógyítással — vagy ami számára ugyanazt jelenti, a mentálhigiéniével —; vagyis amit ő egyébként művel, azt elnevezi eredeti jógának. Félreértés ne essék: nagyon is időszerűnek tartanám, ha akár az eredeti, akár a mentálhigiéniés jógázásról minél több jó szakanyag lenne hozzáférhető. Azt azonban világosan kell látnunk: az eredeti jógának semmi köze az orvosláshoz, sem a mentálhigiéniéhez; mint terület sokkal inkább a bölcsélet tárgya mint bármiféle modern tudományé, legyen az akár a pszichológia; és végül, ne hazudjunk: bárhogy is próbáljuk eladni, az eredeti jógának igenis van koherens filozófiája, mégpedig szélsőségesen idealista filozófia. És bármennyire is kényelmes volna, ha nem így lenne, de sajnos Weninger állításával ellentétben meg kell mondanunk: az eredeti jóga szelleme igenis mélyen vallásos. Ha valakinek nem tetszik, nem kell elfogadnia. De ne állítsunk valótlanságokat a dolgról, mint a szerző, aki még ama általa említett tényt is, hogy a jóga három legfontosabb eleme közül egyik az „Istennek ajánlás”, érvként hozza fel amellett, hogy mennyire mellékes a jóga szempontjából a vallásos érzület. Máshol pl. ilyeneket ír: „. . . a halálban nem mi halunk meg, hanem csak az eszköz; a valónk, igazi lényünk . . . sértetlen marad . . . sokkal többek vagyunk élet-tani hordozónknál, sőt: az egész világegyetem bennünk van, az egész univerzumot átjárjuk. Ez nem idealista filozófia, de realitás”. (265. o.). Már engedjék meg: mi idealista filozófia, ha nem ez? Lehet, hogy így van, lehet, hogy nem; döntse el ki-ki saját meggyőződése alapján. Hamisság azonban azt állítani, hogy ez nem idealizmus.

Mármost viszont ami a mentálhigiéniés jógázást illeti, az is nagyon szép és hasznos dolog lehet, akár mint gyógytorna, akár mint lelki önszabályozó technika. Ennek azonban nincsen kapcsolata az eredeti jógával, és gyakorlatait is igyekszik inkább a mai tudomány szellemének megfelelő elméletekre és rendszerekre alapozni. A pszichológiában és pszichoterápiában, mint tudományban, nincs helye a Weninger által összehordott misztikus elképzelések-

nek. Azok (és különösen azok a szakemberek), akik ma az ilyen könyvekért, „bioenergetikáért”, „transzcendentális meditációért” és hasonlókéért a kellő kritika mellőzésével lelkesednek, jól értsék meg: e lelkesedés nem szolgálja sem az eredeti jóga, sem a modern pszichoterápia érdekeit. Előbbiért azért nem, mert vulgarizálja és félremagyarázza; utóbbiért pedig azért nem, mert — okkal — kételyeket ébreszt abban a vonatkozásban, hogy a modern pszichoterápia mennyiben tudományos jellegű vállalkozás?

Sajnos a szerző nem volt képes ennek a distinkciónak a felismerésére, és ennek egyik oka — amint már említettük — az lehetett, hogy nem tudott elszakadni gyógyítói szerepkörétől. Akkor vajon miért nem hagyta annyiban az „eredeti jógát”, és miért nem foglalkozott csak a jóga mentálhigiénés alkalmazásaival? Talán mert annyira életszerelme az eredeti jóga-bölcsélet? Gyanítható, hogy nem. Neki nem az eredeti jóga fontos, hanem az, hogy *gyógyítói tevékenységét eredeti jógaként tudja népszerűsíteni és propagálni*. Ezt igazolja, hogy éppen azokon a pontokon tér el habozás nélkül az eredeti jóga szellemétől, ahol az cáfolhatná e propaganda-állításokat. Például nem nagyon tudná használni az eredeti jóga azon tételeit, amelyek szerint a világi tevékenység nem szolgálja a jóga céljait. Ő ugyanis nem „remeték számára”, hanem világiaknak akarja eladni módszerét. Ezért könnyedén úgy állítja be, mintha a jóga célja más sem lenne, mint hogy a világi érvényesüléshez a testi-lelki kondíciót biztosítsa. Sőt, mint gondos orvos, még óv is attól, nehogy valaki „túlzásba vigye a számádhit”. (Megjegyzem: ha Weninger elhiszi, amit saját maga ír, hogy a számádhí a világmindenséggel való egység állapota, hogyan gondolhatja, hogy valakinek ebben az állapotban még szüksége lehet az ő bölcs tanácsaira?) Weninger tehát egyenlőségjelet tesz az eredeti jóga és saját mentálhigiénés tevékenysége közé. Ezzel két legyet üt egy csapásra, mert egyrészt saját mentálhigiénés tevékenységét körbeveheti az „eredeti jóga” csábító aurájával, másrészt önmagát, a gyógyítót nevezheti ki az eredeti jóga legitim szakértőjének. Éppen e lépéssel keveredik azonban olyan hamisságba, amellyel mindkét, önmagában feltehetően értékes tevékenység hitelét megrontja. Nem csoda ezek után, hogy Weninger nem tudja megérteni, hogy „még az általa tisztelt jógik is miért nem építettek kórházat ásrámjuk mellé, ahol csodálatos technikáikkal a betegeket gyógyították volna?” Láthatóan el sem tudja képzelni, hogy valakinek a jóga birtokában más célja is lehet, mint a gyógyítás. Ezt a gyógyítói hevületet éppen tiszteletre méltónak is érezhetnénk, ha elhinnénk, hogy nem munkál mögötte más, mint az önzetlen emberszeretet.

A kétely ördöge azonban nem hagy nyugodni. Vajon miért pont az „eredeti jóga” cégérével és misztikus tanaival kell reklámozni a mentálhigiénés tevékenységét, s nem — mondjuk — azzal, hogy mennyire korszerű és tudományos metodikáról van szó? Hogy e kérdést megválaszolhassuk, fel kell idéznünk azt, amit korábban „messianisztikus fantáziákként” jellemeztünk. Mert mit is ígér nekünk Weninger arra az esetre, ha — természetesen szigorúan az ő útmutatása szerint — tömegesen jógagyakorlatokba kezdünk? Nem kevesebbet, mint hogy „... rendbehozza a szertelen, nyugtalan kedélyállapotot, annak háborgásait, sokszor belső viharait, és átvilágítja sötét, csillagtalan éjszakáit... Tétova, aggályos, gyenge emberek megerősödhetnek, már-már elaggottak, elnyűttek újjászülehetnek általa, félénkek megbátorodhatnak, elesettek felkelhetnek... Mai életünk küzdelem, de harcában győzni lehet — ha meditálunk. A jóga... az élet háborújára kitűnően felkészít; és aki ebben az életviadalban megsérül, azt meggyógyítja” (27. o.). Ez eddig még rendjén

is volna, de továbbá „A teljes, hamisítatlan, eredeti indiai jóga megőrzi az egészséget és a fiatalságot és így népegészségi (!) és gazdasági szempontból egyaránt jelentős szerepe lehet” (31. o.). Ezt ugyan már ismerjük, mert az „áljógik, reklámozott, vásári jógák”, a „spiritiszta szellemű laikus jógák” és „jóga-kuruzslások” könyvei rendszerint ugyanezt állítják magukról. Am Weninger nem áll meg itt: „A fordított testtartások és egyéb ászának pedig *indukció, villamos áramfejlesztésük* miatt lehetnek óriási hatással a szervezetre. Az ászának prérhatása érvényesül ebben, mert *bioelektromos áramot keltenek*” (38. o., kiemeltém a különösen tudományos részeket). Kiderül azonban, hogy a jóga nemcsak „az orvosképzés hiányainak pótlásában” sordöntő jelentőségű, hanem az egész modern pedagógia megjavítására alkalmas lehet (44. o.), sőt a jógából „rengeteget tanulhat a kibernetika, az ergonómia és a társadalomtudomány, hogy az új politikai tudományt ne is említsük”. (44. o.) Amennyiben a jógával megvalósítjuk a „nagy szimpátiát”, akkor ez „Pedagógiában, gyógyításban, társadalmi érintkezésben, munkaviszonylatokban megváltoztathatja a világot. De visszahat az érző személyekre is. Az egység megvalósításának leghatalmasabb fegyvere, a társadalom megújításának, a közszellem nevelésének naturális pedagógiája. Az összetartozás familiáris érzése, az egymásrautaltság egyensúlyozó hatása, szakadékok áthidalása, az egyenlőtlenség kiegyenlítése, a társadalom és politikai béke véglegesítése, az egységre való törekvés biztos záloga — a „nagy szimpátia”. S belevonható mindenki, királyoktól a koldusasszonyig.” (45. o.) És megtudhatjuk, hogy nemcsak az örök béke, de még az „igazi szocializmus” útja is a jógán vezet keresztül. (323. o.) Ezek után hiába figyelmezteti Weninger az olvasót, hogy „nem kíván propagandát kifejteni”, aligha hisszük el neki.

Látnivaló, hogy a szerző csupa olyasmit szeretne megvalósítani, ami rendkívül kívánatos, amit azonban semmiféle modern tudomány nevében nem ígérhetne. Lehetetlen fel nem ismerni, hogy amit Weninger művel, az egy ősi bölcséleti-szellemi ismeretrendszer medikalizálása. Az antipszichiáter Thomas Szász valószínűleg rendkívül élvezné e könyvet, ha módja lenne elolvasni, hiszen az ő kedvelt tétele az, hogy az egész modern mentálhigiéné nem más, mint meghamisított, eltorzított és eredeti lényegéből kivetkőztetett vallásos mozgalom. Ha a magyar mentálhigiéné Weninger könyvét magáénak vállalná, igen kínos helyzetbe kerülne, mert nehéz lenne érveket találnia az antipszichiátia eme álláspontjával szemben. Mert a szerző annyira óvatlan, hogy nyíltan ki is mondja: „Az orvost rideg, érzéketlen, fölényes és részvétlen alakjában ismeri az irodalom, a színészet és a nagyközönség. Miért? Mert a természettudomány egy képviselőjének tartották” (72. o.). (Sic! Micsoda félreértés volt!) „... De a korok erősen megváltoztak. Szinte visszatért... a még régebbi orvosi arculat szüksége: a pap-orvosé, amikor a két funkció egy kézben egyesült, a tudomány és a vallás összefonódott” (72. o.). E prófétai küldetés-tudat rávilágít a kiindulásnál említett pálya-konfliktus valódi mibenlétére. Súlyos tévedés azonban az, amely az orvosló papot azonosítja a papoló orvossal! És ezen a ponton ráismerünk: hol is olvastuk már ezt a könyvet? Hiába változott meg a külalak, a szavak és a kiadás, lehetetlen észre nem venni Mesmer és a többi hitgyógyász munkásságának jellegzetes jegyeit. És valóban megjelenik a könyvben rendre az egyetemes csodagyógyszer ígérete; az orvosi szerepkörön túllépő társadalom-reformeri igény, amihez az állam támogatását igényli; a zavaros-misztikus tanítások; a prófétai hevület; a magnetikus hatás, sőt, a kézrátevésees gyógyítás (!) csak itt prána-összpontosítással.

(„Gyógyítás közben ajánlatos az aoum szó ismétlése, miközben úgy kell tekinteni magunkat, mint közvetítő láncszemet a beteg és a kozmikus prána között”, 214. o.). Sőt, még a mesmeri „egyetemes harmónia” tana is megjelenik új öltözékben, mint „Nagy Szimpátia”. És felismeri az olvasó, hogy az egész Weninger-féle könyv nem más, mint jógának álcázott mesmerizmus, amiben nem az a probléma, hogy tud-e segíteni vagy sem a benne hívő embereknek; hanem hogy egyszerre tudománynak és eredeti jógának hazudja magát. És e lényegen a jógában avatott szerzőktől átvett, korrekt ismerettörédek sem változtatnak, sőt, súlyosbítják a dolgot, mert az egésznek a hitelesség látszatát kölcsönözhetik. A szerző nagy saját találmánya, a „mnemo-jóga” elárulja, hogy Weninger semmit sem értett meg ama tanítások lényegéből. Ha megértett volna azokból valamit, nem írta olyan abszurdításokat sem, mint hogy pl. óvja olvasóit a szamárdhi túlzott gyakorlásától (ami ugyebár a „világmindenséggel való egygyéválás”), mert „gondoljuk meg, mi lenne ha valaki ebben az állapotban dolgozni akarna”. (!)

A szokásosnál talán kicsit hosszabban igénybe vette az olvasó türelmét a jelen recenzió. E részletesebb tárgyalást a könyv jelentősége önmagában talán nem indokolta volna. Ami miatt recensens az alaposabb elemzés mellett döntött, az az volt, hogy e kötet általánosabb és sajnálatosan éppen pszichológus, pszichiáter körökben terjedő jelenségre világít rá. A hitterjesztői, sőt, hitgyógyítói és mentálhigiénés tevékenység összekeverése és hamis azonosítása rövid távon szolgálhatja az egyéni tévképzetek és a rendelői forgalom érdekeit, ám hosszú távon súlyosan károsíthatja mind a felhasznált szellemi értékek, mind pedig a mentálhigiénés tevékenység hitelét.

PRESSING LAJOS